

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКА ДЕРЖАВНА ІНЖЕНЕРНА АКАДЕМІЯ**

СНІСАРЕНКО КАТЕРИНА СЕРГІЇВНА

УДК 339.186.6

**РОЗВИТОК ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ В ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ
ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 8.03050801 "Фінанси і кредит (за спеціалізованими
програмами)"

АВТОРЕФЕРАТ

Дипломної роботи на здобуття кваліфікації
магістра з фінансів і кредиту

Запоріжжя - 2016

Дипломною роботою є рукопис.

Робота виконана на кафедрі фінансів, банківської справи та страхування Запорізької державної інженерної академії Міністерства освіти і науки України, м. Запоріжжя.

Науковий керівник - доцент, к.е.н.

Кирилова Лариса Іванівна

Запорізька державна інженерна академія

Захист відбудеться "14" січня 2016 року о 9⁰⁰ годині на засіданні Екзаменаційної комісії кафедри фінансів, банківської справи та страхування Запорізької державної інженерної академії

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Ефективний розвиток підприємств є передумовою економічного зростання будь-якої сучасної країни. Ця обставина вимагає інвестиційного забезпечення та державного стимулювання своєчасного відновлення зношених і застарілих основних засобів на підприємствах. Обсяги та доступність традиційних джерел фінансування оновлювальних процесів, таких як власні кошти, бюджетне фінансування, банківські кредити, не задовольняють інвестиційні потреби промислових підприємств у здійсненні широкомасштабного оновлення основного капіталу. Тому важливим завданням стає удосконалення використання як традиційних, так і нетрадиційних джерел і форм фінансування відтворювальних процесів у промисловості.

Сучасні промислові підприємства України потребують поповнення та модернізації наявного обладнання. Одним із засобів, що сприяє процесу оновлення парку устаткування, є лізинг. Прийняття рішення промисловим підприємством відносно оновлення основних засобів виробництва за допомогою лізингових угод значною мірою залежить від вірного визначення їх економічної ефективності.

Розробці науково-методичних засад управління процесом відтворення основних засобів присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, таких, як: С.С. Аптекарь, Д.А. Баранов, А. Батиста, М.Г. Белопольський, В.Ю. Будавей, М.Ф. Ван Бреда, Н.Г. Виговська, А.Л. Гапоненко, З.С. Дорогунцев, Р.М. Колегаєв, Ф.В. Лутц, Ю.І. Любимцев, В. Міщенко, К. Маттерн, Ф. Мелліс, Г.А. Олександров, П.А. Орлов, О.В. Савчук, А.Е. Фукс, Е.С. Хендеріксен, К. Хітчинг, ін. Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць та істотні досягнення в цій галузі знань, низка завдань теоретико-методичного забезпечення процесу відтворення основного капіталу промислових підприємств розроблена не досить повно, а тому вимагає уточнення і розвитку.

Мета і задачі дослідження. Метою дипломної роботи є узагальнення і розвиток теоретичних і методологічних основ, а також розроблення практичних рекомендацій щодо розвитку лізингових операцій в процесі відновлення основних засобів машинобудівного підприємства.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані і послідовно вирішені наступні задачі:

- розглянуто теоретичні та методичні основи використання лізингових операцій в процесі відновлення основних засобів машинобудівного підприємства;
- визначено тенденції сучасного стану ринку лізингу в Україні;
- досліджено особливості формування, ефективність використання та фінансування основних засобів ПАТ "Мотор Січ";
- розглянуті напрями удосконалення процесу використання лізингових операцій в процесі відновлення основних засобів ПАТ «Мотор Січ».

Об'єктом дослідження є процеси відтворення основних засобів машинобудівного підприємства на основі лізингових технологій.

Предметом дослідження є методи забезпечення підвищення ефективності лізингових операцій в процесі відновлення основних засобів машинобудівного підприємства.

Методологічною основою дипломної роботи є діалектичний метод пізнання дійсності, системний підхід до вивчення господарських процесів, фундаментальні положення економічної теорії, макро- та мікроекономіки.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися методи: теоретичного узагальнення, статистичного і графічного аналізу, системного аналізу.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти з економічних питань, офіційні статистичні дані Державного комітету статистики України, матеріали спеціальних періодичних видань, анкетні опитування та звітність підприємств.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у наступному:

удосконалено науково-методичні підходи щодо розвитку лізингових операцій в процесі відновлення основних засобів ПАТ "Мотор Січ", які, на відміну від існуючих, ґрунтуються на моделі ранжирування лізингових угод.

Практичне значення отриманих результатів дипломної роботи полягає в тому, що їх впровадження забезпечить підвищення ефективності функціонування механізму відтворення основних засобів машинобудівного підприємства за рахунок вдосконалення методики оцінки лізингових операцій.

Апробація результатів роботи. Основні положення і результати дипломної роботи доповідалися на III Міжнародній науково-практичній конференції "Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика", 20 листопада 2015р. (м. Запоріжжя).

Публікації. За результатами дослідження опублікована 1 наукова праця.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено проблемні питання, що потребують подальшої розробки, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, практичне значення отриманих результатів.

У розділі 1 **"Теоретичні та методичні основи використання лізингових операцій в процесі відновлення основних засобів машинобудівного підприємства"** розглянуто економічну сутність лізингу та надана характеристика його видів, досліджено методи аналізу процесів відновлення основних засобів, проаналізовано тенденції сучасного стану та ринку лізингу в Україні.

У чинному законодавстві та спеціальній літературі термін «лізинг» вживається у кількох значеннях: як вид суспільних (господарських) відносин; як господарська діяльність; як господарська операція; як договір.

Залежно від форми організації лізингової операції виділяють:

– **прямий лізинг** – це вид лізингової операції, при якому лізингодавець передає другій стороні у користування майно, що належить лізингодавцю на праві власності і було набуто ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем;

– **непрямий, або опосередкований лізинг** – вид операції, при якому лізингодавець купує майно у виробника (постачальника) для передачі його в лізинг за попереднім замовленням та відповідно до специфікацій і умов лізингоотримувача;

– **зворотній лізинг** – полягає в тому, що виробник майна спочатку продає його лізингодавцю, а потім сам же і отримує цей об'єкт у лізинг;

– **сублізинг** – це вид піднайму об'єкта лізингу, відповідно до якого лізингоодержувач передає майно, отримане від лізингодавця за договором лізингу, у користування третій особі за договором сублізингу.

За складом учасників, слід розрізняти:

– двосторонній лізинг, в якому беруть участь два суб'єкти: лізингодавець та лізингоодержувач;

– багатосторонній, в якому беруть участь три чи більше учасників.

За терміном дії договору та ступенем окупності об'єкту лізингу слід розрізняти:

– фінансовий лізинг;

– оперативний лізинг.

За способом фінансування розрізняють:

– лізинг за рахунок власних коштів, який передбачає використання власного капіталу лізингодавця для фінансування лізингових програм;

– лізинг за рахунок залучених коштів, при якому лізингодавці для фінансування великих і дорогих лізингових проектів залучають кошти у інших суб'єктів (банків, фінансових компаній);

– роздільний лізинг – це такий вид фінансування лізингової операції, який полягає у тому, що лізингодавець при купівлі об'єкта лізингу сплачує не всю суму за рахунок своїх коштів, а лише частину.

Лізинг має важливе значення в економіці багатьох країн і є ознакою їх прогресивного розвитку. США та Канада попереду за обсягом лізингових операцій (більше 224 млрд. дол. США), за ними йде ринок країн Європи (більше 190 млрд. дол. США). Найвищі темпи зростання ринків лізингу демонструють країни таких регіонів, як Південна Америка (майже 17% річних), Африка (майже 69% річних), Австралія та Океанія (майже 32% річних). У розрізі окремих країн перше місце за річним обсягом ринку лізингу посідають США (208 млрд. дол. США), Японія (68,8 млрд. дол. США) та ФРН (48,31 млрд. дол. США).

В Україні за результатами дослідження ринку лізингу станом на 31.12.2014 у Державному реєстрі фінансових установ налічувалось 267 юридичних осіб (лізингодавців). Динаміка основних показників діяльності юридичних осіб – лізингодавців наведена в табл.1.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності лізингодавців

Показник	2012	2013	2014	Відхилення		Темпи приросту, %	
				2012-2013	2013-2014	2012-2013	2013-2014
Кількість зареєстрованих установ	243	254	267	11	13	4,5	5,1
Вартість діючих договорів фінансового лізингу, (млн. грн.)	41528,8	67099,5	58304,1	25 570,70	-8 795,40	61,6	-13,1
Кількість діючих договорів фінансового лізингу, (од.)	22 010	25052	27348	3 042,00	2 296,00	-12,1	9,2
Вартість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період, (млн. грн.)	14708,8	31536,6	7181	16 827,80	-24 355,60	114,4	-78,5
Кількість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період, (од.)	10 826	11 051	8940	225,00	-2 111,00	20,8	-19,1

Близько 99,9% усіх послуг фінансового лізингу надається юридичними особами – суб'єктами господарювання, які не є фінансовими установами.

За підсумками 2014 року спостерігається зменшення кількості договорів фінансового лізингу на 19,1 % (на 2117 одиниць) порівняно з відповідним періодом попереднього року. При цьому, вартість договорів фінансового лізингу зменшилась на 77,7 % (на 24531,2 млн. грн.).

У розділі 2 "**Дослідження формування, ефективності використання та фінансування основних засобів ПАТ "Мотор Січ"**" здійснено аналіз основних показників діяльності ПАТ "Мотор Січ", досліджені стан, структура та динаміка груп основних засобів, проаналізовано показники руху груп основних засобів, проведено факторний аналіз ефективності використання основних засобів, досліджено особливості формування фінансових результатів, як власного джерела відновлення основних засобів.

ПАТ «Мотор Січ» – одне з провідних у світі підприємств з розробки, виробництва, ремонту та сервісного обслуговування авіаційних

газотурбінних двигунів для літаків та вертольотів, а також промислових газотурбінних установок.

Ринки збуту продукції ПАТ «Мотор Січ» умовно поділяються за регіональною ознакою: далеке зарубіжжя, Росія, країни СНД і України.

У далекому зарубіжжі основними споживачами в 2014 році були Китай, Індія, Алжир, ОАЕ, В'єтнам, Перу. Грошові кошти надходили за поставку серійних авіадвигунів AI-222K-25, AI-25ТЛК, AI-20Д с.5, ТВ3-117 різних модифікацій, AI-9В, а також за ремонт авіадвигунів різних типів і модифікацій, постачання запасних частин до них.

ПАТ «Мотор Січ» приділяє велику увагу збереженню та розширенню ринків збуту в регіонах, де експлуатується авіатехніка з двигунами нашого виробництва. Велику допомогу в цьому підприємству надають представництва, розташовані в регіонах найбільш інтенсивної експлуатації наших двигунів: в Індії, Китаї, Алжирі, ОАЕ, Бангладеш, США та Бразилії.

На ПАТ "Мотор Січ" за період 2012 – 2014 рр., не зважаючи на фінансову кризу, спостерігається тенденція до зростання обсягів реалізації продукції.

Впродовж 2012 – 2014 рр. частка основних засобів виробничого призначення зростає з 89,1% до 93,16%. Вартість основних засобів виробничого призначення зростає більшими темпами, в порівнянні зі зростання основних засобів невиробничого призначення – рис. 1 та рис. 2.

На основі проведеного аналізу складу та структури основних засобів ПАТ "Мотор Січ" зроблено наступні висновки:

– сума основних засобів підприємства в 2012 р. зросла на 495513 тис. грн., або 13,95%;

– сума основних засобів підприємства в 2013 р. зросла на 484106 тис. грн., або 11,96%;

– сума основних засобів підприємства в 2014 р. зросла на 689735 тис. грн., або 15,22%.

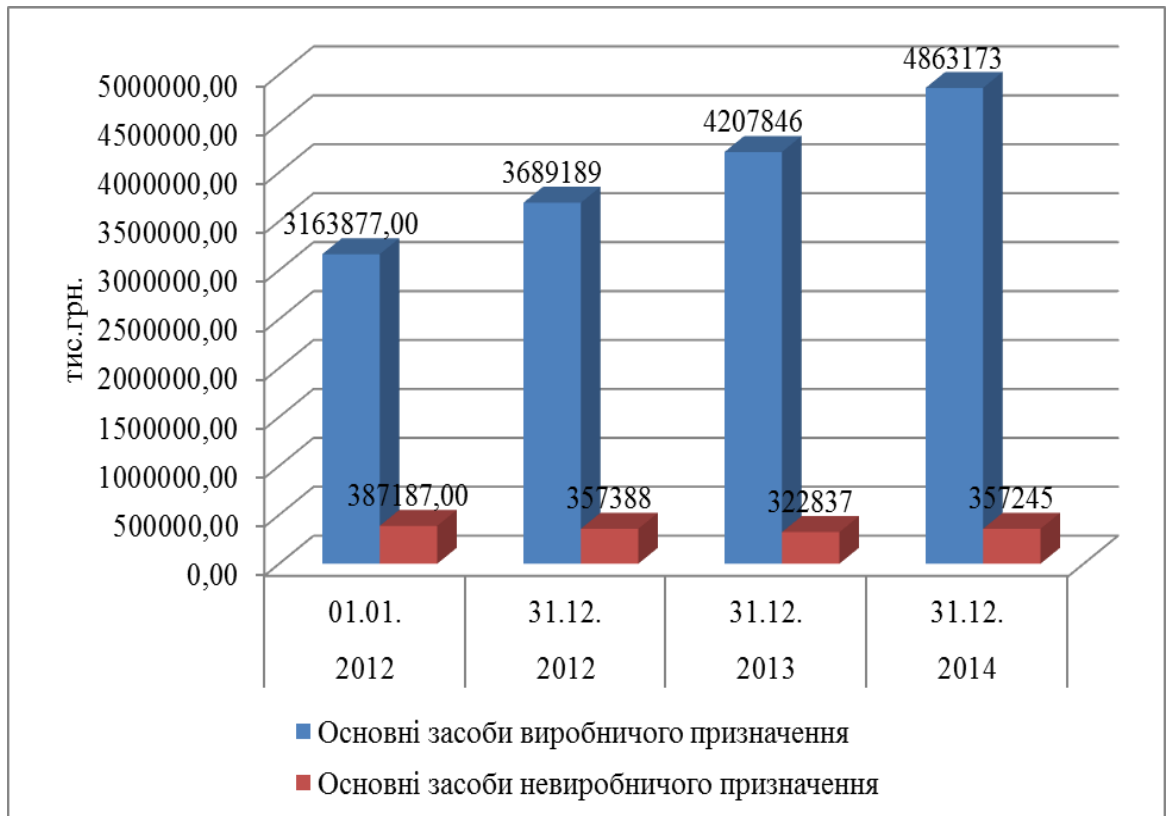

Рис. 1 Динаміка основних засобів ПАТ "Мотор Січ" в 2012 – 2014 рр.

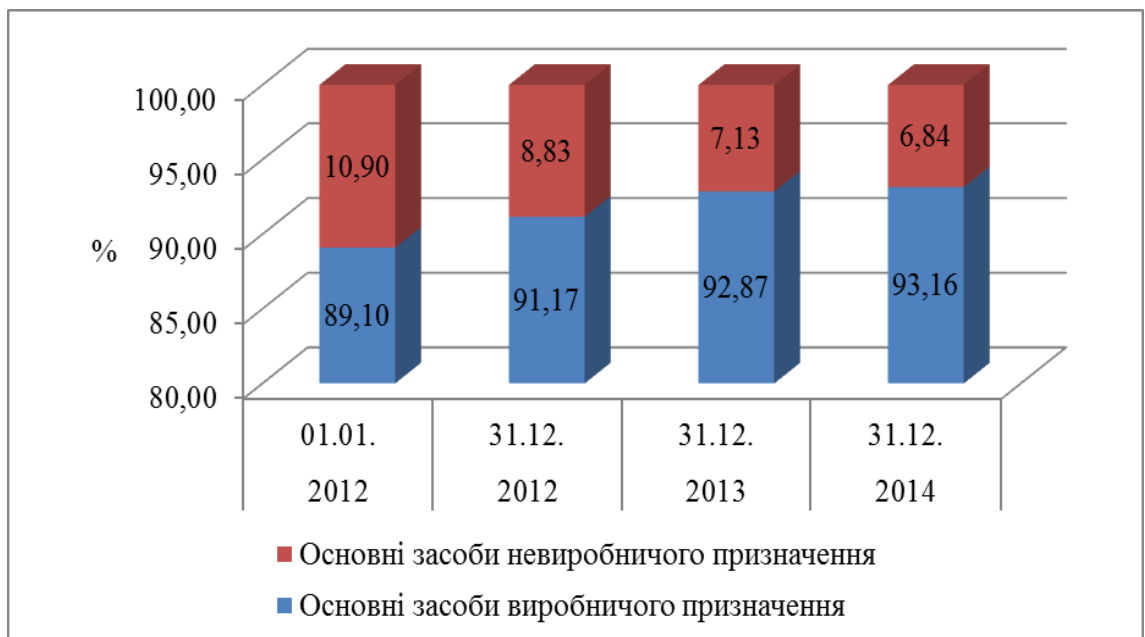

Рис. 2 Динаміка структури основних засобів ПАТ "Мотор Січ" в 2012 – 2014 рр.

В структурі основних засобів спостерігались наступні зміни:

– в 2012 р. частка виробничих основних засобів зросла на 2,07%, з 89,1% на 01.01.2012 до 91,17% на 31.12.2012;

– в 2013 р. частка виробничих основних засобів зросла на 1,7%, з 91,17% на 01.01.2013 до 92,87% на 31.12.2013;

– в 2014 р. частка виробничих основних засобів зросла на 0,28%, з 92,87% на 01.01.2014 до 93,16% на 31.12.2014.

Показник фондівдачі в 2013 р. зменшився в порівнянні з 2012 р. на 0,09, з 2,09 в 2012 р. до 2,0 в 2013 р.

У розділі 3 **"Удосконалення процесу використання лізингових операцій в процесі відновлення основних засобів ПАТ "Мотор Січ"** розглянуто особливості оцінки ефективності лізингових операцій відновлення основних засобів, обґрунтовано фінансовий механізм лізингових платежів.

Прийняття рішення ПАТ "Мотор Січ" стосовно укладання лізингової угоди базується на 5 етапах:

1-й етап – прийняття ПАТ "Мотор Січ" рішення про поповнення основних засобів виробництва на основі лізингу;

2-й етап – вибір ПАТ "Мотор Січ" прийнятних видів лізингових угод, виходячи з наявності потенційних лізингодавців, рівня конкретних результатів господарської діяльності підприємства та його особливостей;

3-й етап – розрахунок та узгодження розміру лізингових платежів за кожним з можливих варіантів угод між потенційним лізингодавцем та ПАТ "Мотор Січ";

4-й етап – визначення показників економічної ефективності та ефективності капіталовкладень за кожним з можливих варіантів угод;

5-й етап – вибір лізингоотримувачем конкретного виду лізингової угоди за інтегрованим показником ефективності.

Модель орієнтована на можливість вибору ПАТ "Мотор Січ" найефективнішого виду лізингової угоди з урахуванням таких вихідних

показників, як розмір авансового внеску, термін дії угоди, вартість лізингу, графік погашення платежів, очікувані позитивні грошові потоки підприємства, коефіцієнтів важливості часткових критеріїв, визначених підприємством.

Для контролювання ефективності лізингових операцій пропонується встановлювати “коридор” можливих лізингових платежів. Методологічну основу визначення граничного розміру лізингових платежів складає розподіл валового доходу, отриманого лізингоотримувачем, який здатен забезпечити взаємовигідне сполучення своїх інтересів та інтересів лізингодавця майна при певному рівні прибутку.

В роботі обґрунтовано фінансовий механізм лізингових платежів на ПАТ «Мотор Січ». Розглянуто дев'ять лізингових пропозицій та розраховані платежі по кожній пропозиції.

З метою визначення вигідної пропозиції в таблиці 2 наведено кінцевий результат проведеного дослідження лізингових пропозицій. Основною метою дослідження є виявлення більш привабливої пропозиції лізингової операції, яка дозволить вигідно придбати обладнання.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз пропозицій

№ пропозиції	Вартість договору, грн.	Вартість майна, грн.	Розмір переоплат, грн.
1	2	3	4
1	1 667 520,00	965 000,00	702 520,00
2	1721560	965 000,00	756 560,00
3	1649146,4	965 000,00	684 146,40
4	1708050	965 000,00	743 050,00
5	1485135	965 000,00	520 135,00
6	1937720	965 000,00	972 720,00
7	1491890	965 000,00	526 890,00
8	3310656,38	965 000,00	2 345 656,38
9	1850035	965 000,00	885 035,00

Дані таблиці 2 свідчать, що для підприємства найбільш привабливими є дві пропозиції, а саме пропозиція № 5 та пропозиція №7, тому що переплата склала 520135 грн. та 526890 грн. відповідно.

ВИСНОВКИ

На основі вивчення теоретичних та практичних засад розвитку лізингових операцій в процесі відновлення основних засобів машинобудівного підприємства можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що у чинному законодавстві та спеціальній літературі термін «лізинг» вживається у кількох значеннях: як вид суспільних (господарських) відносин; як господарська діяльність; як господарська операція; як договір.

2. Досліджено види та класифікації лізингу. Найбільш відомі наступні класифікації: в залежності від форми організації і техніки лізингової угоди; за складом учасників; за терміном дії договору та ступенем окупності об'єкту лізингу; за способом фінансування та ін.

3. Визначено, що для забезпечення відтворення основних виробничих фондів важливі дані про їх стан та використання, які визначаються за допомогою низки показників, що є важливим фактором підвищення ефективності діяльності підприємства. Показники для проведення аналізу щодо стану й ефективності використання основних виробничих фондів умовно можна розділити на три групи.

4. Проаналізовано, що лізинг має важливе значення в економіці багатьох країн і є ознакою їх прогресивного розвитку. США та Канада попереду за обсягом лізингових операцій, за ними йде ринок країн Європи. В Україні за результатами дослідження ринку лізингу станом на 31.12.2014 у Державному реєстрі фінансових установ налічувалось 267 юридичних осіб (лізингодавців). Близько 99,9% усіх послуг фінансового лізингу надається

юридичними особами – суб'єктами господарювання, які не є фінансовими установами.

5. ПАТ «Мотор Січ» – одне з провідних у світі підприємств з розробки, виробництва, ремонту та сервісного обслуговування авіаційних газотурбінних двигунів для літаків та вертольотів, а також промислових газотурбінних установок.

Здійснено аналіз основних показників діяльності ПАТ "Мотор Січ", досліджено стан, структуру та динаміку груп основних засобів, проаналізовано показники руху груп основних засобів, проведено факторний аналіз ефективності використання основних засобів, досліджено особливості формування фінансових результатів, як власного джерела відновлення основних засобів.

6. На основі проведеного дослідження можна надати наступні рекомендації ПАТ "Мотор Січ" щодо використання лізингових операцій в процесі оновлення основних засобів:

- в процесі оновлення основних засобів ПАТ "Мотор Січ" рекомендовано розглядати лізинг як альтернативне джерело фінансування, оскільки лізинг забезпечує певні переваги;

- пропонується до впровадження підхід, який дозволяє оптимізувати інтереси та права основних учасників операції і дає можливість ПАТ "Мотор Січ" обрати найбільш прийнятний за всіма критеріями вид лізингової угоди;

- пропонується в процесі прийняття ПАТ "Мотор Січ" стосовно укладання лізингової угоди виділяти 5 етапів;

- рекомендовано в процесі обґрунтування доцільності лізингової операції використовувати модель вибору найефективнішого виду лізингової угоди з урахуванням таких вихідних показників, як розмір авансового внеску, термін дії угоди, вартість лізингу, графік погашення платежів, очікувані позитивні грошові потоки підприємства, коефіцієнтів важливості часткових критеріїв, визначених підприємством;

– рекомендовано до впровадження фінансовий механізм розрахунку лізингових платежів.

ПУБЛІКАЦІЇ ЗА ТЕМОЮ РОБОТИ

Публікації у інших виданнях

1. Снісаренко К.С. Використання лізингу в процесі відновлення основних засобів підприємства // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції "Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика", 20 листопада 2015р. (м. Запоріжжя). – С.358 – 360.

АНОТАЦІЯ

Снісаренко К.С. **Развитие лизинговых операций в процессе обновления основных средств машиностроительного предприятия – Рукопись.**

Исследовательская работа на получение квалификации магистра по специальности 8.03050801 – «Финансы и кредит (по специализированным программам)» – Запорожская государственная инженерная академия, 2016.

Рассмотрены теоретические и методические основы использования лизинговых операций в процессе обновления основных средств машиностроительного предприятия. Исследовано формирование, эффективность использования и финансирования основных средств ПАО "Мотор Сич". Усовершенствовано использование лизинговых операций в процессе обновления основных средств ПАО "Мотор Сич".

Ключевые слова: источники финансирования, инвестирование, основные средства, предприятие, эффективность, управление, лизинг, лизинговая операция, лизинговые платежи.

АНОТАЦІЯ

Снісаренко К.С. Розвиток лізингових операцій в процесі відновлення основних засобів машинобудівного підприємства –
Рукопис.

Дослідницька робота на одержання кваліфікації магістра за фахом 8.03050801 – «Фінанси і кредит (за спеціалізованими програмами)» – Запорізька державна інженерна академія, 2016.

Розглянуто теоретичні та методичні основи використання лізингових операцій в процесі відновлення основних засобів машинобудівного підприємства. Досліджено формування, ефективність використання та фінансування основних засобів ПАТ "Мотор Січ". Удосконалено використання лізингових операцій в процесі відновлення основних засобів ПАТ "Мотор Січ".

Ключові слова: джерела фінансування, інвестування, основні засоби, підприємство, ефективність, управління, лізинг, лізингова операція, лізингові платежі.

ANNOTATION

Snisarenko K. The development of leasing in the recovery process, plant and equipment engineering company - Manuscript.

Research work to obtain a qualification in the specialty 8.03050801 master - "Finance and Credit (by specialized programs)" - Zaporozhye State Engineering Academy, 2016.

Theoretical and methodological bases use leasing in recovery plant and equipment engineering company. Studied the formation, efficiency and funding of fixed assets of JSC "Motor Sich". Improved process using leasing in recovery of fixed assets of JSC "Motor Sich".

Keywords: sources of financing, investments, fixed assets, enterprise efficiency, management, leasing, leasing operation lease payments